

УДК 37.1;316.7

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.3>

ВИТОКИ ВПЛИВУ ПОСТМОДЕРНУ НА КОНЦЕПЦІЮ ОСВІТИ

Тетяна Дишкант, Ольга Дольська

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Інститут соціально-гуманітарних технологій, кафедра філософії,
вул. Курпичова, 2, 61098, м. Харків, Україна*

У статті досліджуються зовнішні чинники, що впливають на концепцію освіти при зміні етапів соціального розвитку. Виявлено, що загалом основні принципи, що забезпечують формування концепції в той чи інший історичний період, залежать від соціального замовлення суспільства, яке очікує від освітнього процесу певних результатів. Так, після здійснення переходу від традиціоналістського феодального суспільства до індустріального, капіталістичного суспільства виникла дедалі більша потреба в наукових кадрах, що змінило і підхід до структури та змісту освіти. Соціально-економічні процеси, які супроводжували індустріалізацію, дали запит на виховання висококультурної особистості, залученої до національної культури, мови. Це було відображено у парадигмі Модерну, яка виступає культурною характеристикою даного періоду і є заснованою на ідеях Науки, Розуму та Культури, та через призму цієї парадигми вплинуло і на концепцію освіти. В Університеті Модерну, як у центрі освітньої системи, основними починають виступати такі цілі, як навчання спеціальним професіям, освіта (виховання) та дослідження.

Показано, що на сучасному етапі відбувається трансформація економічної, політичної та культурної сфер суспільства, що виражається у переході від індустріалізму та модерну до постіндустріалізму та постмодерну, причому використання терміну «постіндустріалізм» більшою мірою є не свідченням соціального прогресу як продовження проєкту Просвітництва, а виразом переходу до світової фінансово-спекулятивної економічної моделі. Встановлено, що ця трансформація зумовила найглибші соціальні зміни у всіх сферах суспільства, зокрема й у освіті.

У статті було виявлено наступні фактори сучасності, що мали відображення у постмодерністській теорії та через неї вплинули на формування концепції сучасної освіти: заміна переважання реального, виробничого сектору економіки фінансово-спекулятивною моделлю, глобалізація (ослаблення національних держав), зростання інформації, розвиток високих технологій. Простежено які перетворення та втілення отримали ідеї Науки, Розуму та Культури на яких було побудовано класичну освіту і як це вплинуло на сучасну концепцію освіти взагалі.

Ключові слова: освіта, парадигми Модерну та Постмодерну, сучасний капіталізм, наука, розум, істина, культура.

Освіта – унікальне поняття, що одночасно означає і процес, і результат цього процесу. Як процес освіта переважно передбачає отримання знань і навичок, а її виховний момент забезпечує поруч із пізнанням дійсності самопізнання суб'єкта, залученого у цей процес. Освітній процес, у класичному його варіанті, спирається на біосоціокультурну модель природи людини і результатом його мало б бути становлення гармонійно розвинутої особистості та професіонала. Ця мета впливала на спосіб побудови системи освіти та визначала конкретні пункти змісту навчальних програм.

Освіта має суспільну природу. З одного боку, моральний, інтелектуальний, науково-технічний, духовно-культурний та економічний потенціал будь-якого суспільства безпосередньо залежить від рівня загальноосвітньої сфери, з іншого боку, освіта, своєю

чергою, зумовлена історичним типом суспільства, що реалізує цю соціальну функцію. Такий взаємозв'язок робить необхідним розгляд особливостей сучасного типу суспільства.

Сучасне суспільство визначають як постіндустріальне, інформаційне та постмодерне. У перших двох визначеннях акцент переважно ставиться на економічну та соціальну сфери. Третя характеристика належить до культури цього типу суспільства. Процес переходу від індустріалізму та модерну до постіндустріалізму та постмодерну розпочався, як вказує Д. Белл із середини 70-х рр. XX ст. минулого століття і викликав найглибші соціальні зміни у всіх сферах суспільства, зокрема й у освіті. Ці зміни багато в чому носять суперечливий і парадоксальний характер.

Оскільки сам модернізм як світогляд в історичному плані пов'язує з переходом від традиційного феодального суспільства з його теоцентристською ідеологією і визнанням смирення основною чеснотою людини до індустріального капіталістичного суспільства, де основними ідеалами вважають індивідуальність, активність, самостійність індивіда, наукове пізнання та прогрес, який воно забезпечує, змінюється підхід до структури та змісту освіти. Догматизм мислення змінюється критицизмом. У гносеології Нового часу це найбільше виразилося в принципі сумніву Р. Декарта та в аналізі причин появи помилок у пізнанні, так званих «ідолах» Ф. Бекона, де серед інших вказується також і «ідол театру» – помилка, заснована на сліпій вірі в авторитет. Найвищою точкою розвитку Модернізму є проект Просвітництва, який збігся з часом промислової революції. Соціально-політичні процеси, що супроводжували зародження та розвиток індустріалізації, у вигляді реформації церкви, формування національних держав, сприяли тому, що ідеалами виховання стають виховання особистості, залученої до національної культури, мови. Починає превалювати поєднання наукової та гуманістичної спрямованості освіти. В Університеті Модерну, що є центром освітньої системи, такі цілі, як навчання спеціальним професіям, освіта (виховання) та дослідження становлять нерозривну єдність, будучи втіленням духовної сутності університету, і «жодна мета не може бути відокремлена від інших без того, щоб не ліквідувати духовну сутність університету» [1, р. 41].

Всезагальна освіта є найважливішою рисою індустріальних суспільств. Прискорення темпів індустріалізації передбачає і зростання кількості наукових кадрів, збільшення яких у тому числі й уможливило нероздільне переплетення науки і промисловості в середині XX століття. Це явище отримало назву науково-технічної революції та зумовило зростання вищих навчальних закладів класичного типу. Однією з методологічних установок тут слугувала установка на знання, і не просто на знання, але саме на наукове знання, тобто сутнісне, доказове, систематизоване, що емпірично перевіряється і є вираженням власною категоріальною мовою. Парадигму науковості формують природні дисципліни (насамперед фізика та біологія).

Знання – це усвідомлена інформація. Воно має певний, визначений характер, не дарма з античних часів існує метафора, що зображує область знання у вигляді освітленого кола, за яким розташовується темна, нескінченна безформна область непізнаного. З часів формування гносеології основним критерієм знання була істина, яка забезпечувала йому критерій співвіднесеності, виконання якого контролювалося розумом, що дозволяло знанню перебувати у сфері раціонального. Істина надавала йому статусу загальнозначущості, що дозволяло стверджувати об'єктивність наукового знання. В опозиції до істини знаходилися приватна думка (як суб'єктивне знання) та неправда, як інформація, що не адекватна дійсності. Щодо світоглядної позиції вітається науковий реалізм.

Формування національних держав з їх культурними особливостями та одночасною індустріалізацією їх економік породжувало діалектичну взаємодію двох таких складних

процесів у суспільстві як становлення його у вигляді органічного цілого на основі культури на противагу механічним або зовнішнім ефектам індустріальної цивілізації. Це враховував Гумбольдт під час побудови своєї освітньої системи, метою якого був так званий Bildung, «який полягає не тільки у придбанні індивідами знань, а й у формуванні цілком легітимного суб'єкта пізнання й суспільства...» [2, р. 33].

Основні положення парадигми Модерну, зумовлені ключовими подіями, що відбуваються в суспільстві, у свою чергу, сформували адекватну даним подіям концепцію освіти: індустріалізація забезпечила націленість на розвиток природничих наук, формування та зміцнення національних держав дало запит на інтерес до національних культур, становлення політичної громадянської сфери викликало необхідність аналізу складових її цінностей, де однією з основних визнавалася свобода і це дозволяло прагнути ідеалу автономії знання.

Як вже було зазначено вище, сучасне суспільство прийнято класифікувати як постіндустріальне, інформаційне і постмодерністське (хоча поєднання «постмодерністське суспільство» звучить як оксюморон). Розглянемо спочатку, що таке постіндустріальне суспільство. Концепція постіндустріалізму представлена насамперед у роботах Д. Белла, Е. Тоффлера та А. Турена. Приставка «пост», має на увазі відштовхування від індустріалізму і знаменує новий, вищий етап у суспільному розвитку. Класична теорія постіндустріалізму виходить із таких основних положень: по-перше, джерелом продуктивності та зростання нового етапу суспільного розвитку є знання, що поширюються на всі галузі економічної діяльності; по-друге, в економічній діяльності над виробничим сектором економіки починає переважати сферу послуг; по-третє, влада має належати до меритократії. Все вищезазначене цілком вписується в канву Просвітницької парадигми, де стверджуються безмежні можливості людського розуму, озброєного наукою, у тому числі й у справі соціального прогресу, який перевлаштовує суспільство на засадах добра і справедливості. Тим не менш, незважаючи на вражаючий ривок у розвитку технологій, що дає можливість говорити про п'ятий технологічний уклад, фундамент якого складають наукомісткі та ресурсозберігаючі, так звані високі технології, до яких належать мікроелектроніка, телекомунікації, робототехніка, біотехнології та ін., у наукових працях більшості соціологів, філософів, стверджується, що проект Просвітництва зазнав невдачі. І це вплинуло на класичну концепцію освіти, яка в основі своєї має опору на Науку, Розум, Культуру. Сьогодні традиційна система освіти, яка заснована на принципах Просвітництва, спрямована на трансляцію знань, збереження та відтворення духовного досвіду, соціалізацію особистості, вважається неефективною. Що ж спричинило катастрофу даного проекту?

Індустріалізація – це фаза виробничого капіталізму. До 1970-х років відбувся перехід від модерністського фордизму, що є успішною організацією національної економіки, до постмодерного постфордизму, що визначається як «гнучке накопичення», що на той момент, на думку Харві, стало рішенням кризи перенакопичення капіталу. «Гнучке накопичення, як я попередньо називатиму цей режим, відрізняє пряму конфронтацію з різними видами негнучкості, характерними для фордизму» [3, р. 147]. На пізній стадії капіталізму, в рамках його основної економічної парадигми, отримання максимального прибутку якнайкраще починає забезпечувати фінансово-спекулятивна модель світової економіки. Сучасна економічна сфера виявляється значно ширше, ніж реальна матеріально-виробнича у зв'язку з переважанням фінансового капіталізму над виробничим, породжуючи цією розбіжністю масштабні «фінансові бульбашки». Це супроводжується процесом глобалізації економіки з одночасною спробою послаблення держав. «Національна держава явно поступається дорогою транснаціональної корпорації і більше не є первинною інстанцією відтворення капіталу» [4].

Пізній капіталізм також називають неоліберальним. Неолібералізм – це теорія, за якою ринковий обмін є основою системи суспільних норм, достатньої для регулювання всіх людських дій. У наслідок інверсії і знання, і культура набувають повністю підпорядковане економіці становище: наука втрачає самоцінність і водночас відбувається дереференціалізація культури. Глобалізація на економічній основі прагне до уніфікації та стандартизації людських потреб, що породило влучну метафору ««Макдональдс» як ікона глобального світу» [5, р. 6], виступає проти національних культур, прагнучі віддати забуттю їх матеріальні та духовні цінності, і знищує проєкт справжнього мультикультуралізму.

На основі вищесказаного можна виділити такі фактори сучасності, що відбилися у постмодерністській теорії та через неї вплинули на формування концепції сучасної освіти: заміна переважання реального, виробничого сектору економіки фінансово-спекулятивною моделлю, глобалізація (ослаблення національних держав), зростання інформації, розвиток високих технологій.

Постмодернізм як ідеологія обслуговує пізню стадію капіталізму – неоліберальний капіталізм, і позиціонує себе як опозицію ідеалам модерну, а саме прогресу, раціональності, науковому знанню, розуму, культурі, тобто всьому тому, що становило фундамент класичної освіти. Опозиція тут здійснюється суто постмодерністським інструментарієм, а саме деконструкцією та фрагментацією. Спробуємо розібратися, як деконструкція та фрагментація основоположних для Модерну метанаративів – граничної спільності теоретичних інтерпретацій, що мають на увазі універсальне застосування, впливає на зміну класичної концепції освіти.

По-перше, постмодернізм починає ставити питання щодо легітиматії знання, що виражається як у деконструкції знання як метанаратива, який передбачає існування об'єктивної істини, так і в розмиванні самого поняття знання за допомогою його фрагментації [6]. «У міру входження суспільства в епоху, яку називають постіндустріальною, а культури – в епоху постмодерну, змінюється статус знання», – стверджує Ліотар [2, р. 3]. З погляду постмодерністів знання не зводиться до наукового знання. Так представник цього напрямку Р. Барнетт пише наступним чином: «Існує не одне чи два, а безліч знань. Процесуальне знання, невербальне знання, практичне знання, знання, що базується на життєвому досвіді» [6]. І внаслідок панування в постмодернізмі, як зазначав В. Вельш, неминуючого права найвищою мірою різного [7], наукове знання втрачає свій пріоритетний статус.

Наука перестає бути джерелом обґрунтування знань і сама тепер потребує обґрунтування. Таке ставлення до науки і знання тим більше здається парадоксальним, якщо згадати, що сучасне суспільство характеризується як «суспільство знань». Ставлення до науки стає ультрапрагматичним. У сьогоденних реаліях, характеризуючи взаємозв'язок науки та матеріального виробництва, доходять до крайнощів, стверджуючи, що наука виникла задля обслуговування потреб виробництва. Такими твердженнями заперечується самоцінність науки як діяльності, метою якої є відшукування істини. Мета ця може здатися пустою практикою, які бажають отримати вигоду найшвидшим шляхом. Звідси виникає зневага до фундаментальних наукових розробок, перевага прикладних дисциплін над теоретичними. На небезпеку такого підходу вказував А. Пуанкаре: «Наука, що створена виключно з прикладною метою неможлива; істини плідні лише тоді, коли між ними є внутрішній зв'язок. Якщо шукаєш лише тих істин, від яких можна очікувати безпосередніх результатів, то сполучні ланки вислизують і ланцюг розпадається» [8, р. 75]. Фундаментальні науки виявляють взаємодію базисних структур і тим самим забезпечують найістотніші перетворення природи та суспільства. Тому, незважаючи на те, що фундаментальні науки вивчають закони та структури мов би в «чистому вигляді», тобто безвідносно до можливого їх використання,

вони, зрештою, справляють такий вражаючий вплив на зміни суспільного життя, який дозволяє характеризувати суспільство як постіндустріальне чи інформаційне. Таким чином, можна зробити висновок про те, що наука має власну цінність: «Якби вчені XVIII століття закинули електрику з тієї причини, що вона в їхніх очах була тільки курйозом, позбавленим будь-якого практичного інтересу, то ми не мали б у XX столітті ні телеграфу, ні електрохімії, ні електротехніки» [9, р. 21]. Проте, оскільки у сучасному світі наука носить переважно підлеглий економічним цілям характер, остільки знання отримує легітимізацію через ефективність, що зумовлює меркантилізацію системи вищої освіти. Декларована в постмодернізмі криза наукового дискурсу і відповідно, університетської інституції, призводить до краху ще одного ідеалу Модерну – втрати автономії знання. «Починаючи з того моменту, коли знання перестає бути самоціллю, здійсненням ідеї чи емансипацією людини, його передача йде з-під виняткової відповідальності вчених та студентів. Ідея «університетської вільності» сьогодні вже минулий день», – вважає Ж.Ф. Ліотар [2, р. 50].

Ще одним важливим фактором, що впливає на зміну системи освіти, є деонтологізація знання. Раніше основну класифікацію знання можна було провести відповідно до виділення рівнів пізнання – звичайного (поверхневий рівень) та наукового (сутнісний рівень). Із здійсненням релятивізації видів знання зникає сутнісний, теоретичний рівень і все пізнання набуває позитивістського характеру. Якщо раніше наука була націлена на отримання достовірного знання про природну реальність, то сучасні науки, які називаються «технонауками» за словами бельгійського філософа Ж. Оттуа: «самі створюють ті реальності, які вони вивчають» [10, р. 262], тобто мають характер проектно-конструктивної діяльності.

Характеризуючи технонауку як новий тип знання, Латур протиставив науку та дослідження, стверджуючи, що єдиної та автономної науки більше немає, але народилося дослідження. «Наука є достовірністю, тоді як дослідження – невизначеність; наука тверда, прямолінійна, незалежна і безпристрасна, а дослідження – заплутане, ризиковане, несамостійне та емоційне; наука вирішує проблеми, дослідження підігріває суперечки та розбіжності; наука робить об'єктивне знання, абстрагуючись, наскільки це можливо, від афектів, настроїв та ідеології, а дослідження харчується всім цим» [11, р. 208]. Тобто цілком у рамках теорії Харві про «гнучке накопичення» постфордизму, класична наука долається як певний вид негнучкості, її прагнуть замінити технонауками. Технонаука – це не технічна наука, а нова форма організації науки, де технологічна ефективність замінює істину, знання постає як проект дії, а моделлю пізнання є конструювання. Усе це позначається і на моделі освіти, де замість цінності знання починають стверджувати цінність незнання. Вищі навчальні заклади мають бути побудовані на принципі невизначеності та вирішувати суто прагматичні завдання для того, щоб зберегти своє місце на ринку виробництва знань. Як стверджує Р. Барнетт: «У сучасному світі знання переходять в область імовірнісного. Воно має давати клієнту – чи то дослідницькій групі, чи державному органу, чи міжнародній корпорації – більше того, що він просить». Це завдання зумовлює і відповідні цілі навчання, яке не повинно сприйматися як особлива процедура. Це не момент передачі знань чи набуття навичок... Воно має викликати бродіння в умах студентів» [6].

Крім поняття науки трансформації піддається і поняття культури, яке раніше теж було одним з основоположних у рамках парадигми Модерну, де процес культурної наступності виступав визначаючим змістовно-ціннісну основу освіти, сприяючи набуттю людиною культурної ідентичності.

У постмодерністських реаліях відбувається процес дереференціалізації культури – економічні критерії і культурний розвиток суперечать один одному. У зв'язку з цим,

гуманітарна складова освіти також зазнає змін, посиленіх настанням технократизму, який абсолютизує роль технологій і виявляється не тільки в уявленні про суспільство як механізму, а й у тому, що формування людських потреб осмислюється як процес, зумовлений, насамперед і головним чином технологічним розвитком.

Капіталізм не здатний до конвергенції, він є, за влучним висловом Робіна Ван ден Аккера, абстрактною тотальністю. Якщо виробничий капіталізм ще мав якусь прив'язку до чеснот людини, згадаймо хоча б знамениту роботу М. Вебера «Протестантська етика і Дух капіталізму», то фінансовий у цьому відношенні абсолютно абстрактний, що й дало можливість у постмодерністських роботах проголосити «смерть суб'єкта». В постмодернізмі, ідеологічно обслуговуючому пізній капіталізм, нездатність останнього до конвергенції, позначилося, зокрема, у запереченні діалектичного методу, з допомогою якого можна розглядати розвиток, через зняття протиріч на більш високому його етапі. Основною моделлю соціального аналізу тут виступає функціоналізм, де використовують метафору «суспільство-машина». Наприклад, Ліотар визначає суспільство як «кібернетичну машину, яка працює на інформації» [2, р. 16].

Діалектика, будучи протилежною метафізиці, використовується разом з нею для всеосяжного розуміння світу, це взаємодоповнюючі методи. Подібним чином, наприклад, наукове пізнання неможливо здійснити без використання таких парних протилежних методів як аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення і обмеження і т.п.

Заперечуючи ієрархію цінностей їх релятивізацією, фрагментуючи все, що знаходиться у суспільному полі, постмодернізм скептично ставиться як до метафізики так і до діалектики. При механістичному та функціональному підході, які використовуються замість діалектичного методу, заперечується розвиток. З'єднання протиріччя внутрішнього, органічного розгляду суспільства як цілісного феномену із зовнішнім, механічним цивілізаційним підходом стає неможливим. Втрачається обґрунтування зв'язків між «етичним» та «механічним» аспектами розвитку суспільства. Проблеми представляє і пояснення можливості співіснування фундаментальних наук та технауки, традиції та інновації. В результаті одним із компонентів у діалектичній парі нехтують, а другий (протилежний) абсолютизують, конструюючи тим самим поверхневий, так званий «одномірний» світ.

Сутність – поняття в галузі метафізики: сутність є суще, що характеризується самодостатнім буттям, буттям самим по собі, у самому собі, а не в чомусь іншому, на відміну від буття випадкового, що є минулим, акцидентального. При вилученні з картини світу даного поняття вона розпадається на не пов'язані один з одним, випадкові фрагменти, хаотизується. Все це і обумовлює сучасну постмодерністську концепцію освіти, що найяскравіше представлено у роботі Ліотара «Стан постмодерну», де абсолютизується роль технологій і відкидається підхід до знання, як до систематизованого та цілісного.

Абсолютизація капіталістичної системи породжує безальтернативність (наприклад, «кінець історії» Фукуями), позбавляючи людство вибору і, отже, десуб'єктивує його у історичній перспективі. Ілюзію вибору наразі породжує ілюзія розмаїття, що пропонує безліч індивідуальних і найчастіше чужих для природи людини самоідентифікацій. Ні про який «образ майбутнього» вже річ йти не може. Це констатує Е. Морен, стверджуючи, що «люди втратили майбутнє» [12, р. 41]. Але люди втратили майбутнє, насамперед втративши себе, свою сутність людини, нерозривно пов'язану зі свободою, культурою. Постмодернізм – це заперечення бінарності, на якій будується мислення людини, завдяки якій взагалі виникла людина. Заперечення абсолюту – це відмова від парадоксальності мислення людини, що становить як її творчий потенціал, так і справжню відкритість світу. В умовах надскладності отримуємо примітивізацію людини та суспільних відносин. Замість планування

у горизонті перспективи – мімікрія під ситуативність. У «новому» світі місце суперпроектів, які залучають людей у єдине поле з метою їх здійснення, займають супермаркети, що задовольняють будь-яку споживчу сверблячку.

Ця загальна тенденція, як в окремій монаді відбивається й у сфері освіти. Економічний уклад вимагає і певного, придатного йому життєвого укладу. Можливість отримання прибутку в більш короткий термін призводить до «зміщення акцентів від виробництва товарів (більшість з яких, як ножі та виделки, мають значний термін життя) до виробництва подій (таких як видовища, що мають майже миттєвий період оборотності)» [3, р. 157]. Сучасна економіка, з одного боку, яка орієнтована на сферу послуг, видовищ, через різні механізми повинна підвищувати попит на неї, розвиваючи гедоністичну культурну установку. З іншого боку, щоб економічно найефективніше реалізувати п'ятий економічний уклад, а це розробка високих технологій, потрібні фахівці високого рівня. Звідси певна двоїстість замовлення, яке сучасне суспільство пред'являє до освіти. Відмовитися від концепції «корисного знання», знання, що приносить надшвидку економічну вигоду в логіці капіталізму, неможливо. Таким чином, у сучасних вищих навчальних закладах вітається утилітарна спрямованість освітньої парадигми. Багато західних вчених підкреслюють, що постіндустріальне суспільство за своєю логікою є меритократією. Але меритократію становить лише невелика група людей, що має здатність генерувати нове знання. Найчастіше це нове знання стосується не фундаментальних основ буття, а лише вдосконалення якої-небудь технічної моделі, для посилення конкурентоспроможності, виробляючої її фірми. З більшості ж людей формують, у тому числі й за допомогою освіти, людину, яка споживає, або, як казав Маркузе, «одномірну людину», для якої багатство внутрішнього світу в житті буде скоріш перешкодою. Звідси необхідність типу освіти, що характеризується наявністю адаптивної практичної спрямованості, тобто прагненням обмежувати зміст загальноосвітньої підготовки мінімумом відомостей, що стосуються життєдіяльності людини. І такий тип освіти найкраще втілюється у проекті постмодерну.

Список використаної літератури

1. Jaspers, K. The idea of the university // Translated by H. A. T. Reiche and H. F. Vander-schmidt. Boston : Beacon Press, 1960. 135 p.
2. Lyotard, J-F. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge // Translated by Geoff Bennington and Brian Massumi. Manchester : Manchester University Press, 1984. 110 p.
3. Harvey, D. The Condition of Postmodernity. Oxford, 1997. 378 p.
4. Readings, B. The university in ruins. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1996. 250 p.
5. Ritzer G. The McDonaldisation of Society 5. Pine Forge Press, 2008. 320 p.
6. Barnett, R. Understanding the University. URL:<https://www.book2look.com/embed/9781317390596> (дата звернення 15.09.2024).
7. Welsch, W. Unsere Postmoderne Moderne. Berlin: Akademie Verlag GmbH, 2008. – 346 S.
8. Poincare, H. The value of science // Translated by G.B. Halsted. New York, 1958. 147 p.
9. Poincaré, H. Science et méthode. Paris : E. Flammarion, 1908. 314 p.
10. Hotois, G. Techno-sciences and ethics // E. Agazzi. Right, Wrong and Science; ed.by Craig Dilworth. Poznan Studies in the Philosophy of Science and Humanities. Vol. 81. Amsterdam-N.Y., 2004. 354 p.
11. Latour, B. From the world of science to that of research? *Science magazine*. Wash., 1998. Vol. 280, No. 5361. pp. 208, 209.
12. Morin, E. Seven Complex Lessons in Education for the Future. // Translated by Nidra Poller. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 1999. 63 p.

ORIGINS OF POSTMODERN INFLUENCE ON THE CONCEPT OF EDUCATION**Tetiana Dyshkant, Olga Dolska***National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute",
Institute of Social and Humanitarian Technologies, Department of Philosophy,
Курпичова стр., 2, 61098, Kharkiv, Ukraine*

The article examines the external factors influencing the concept of education when changing stages of social development. It was revealed that, in general, the main principles that ensure the formation of the concept in one or another historical period depend on the social order of society, which expects certain results from the educational process. Thus, after the transition from a traditionalist feudal society to an industrial, capitalist society, an ever-increasing need for scientific personnel arose, this changed the approach to the structure and content of education. The socio-economic processes that accompanied industrialization gave rise to the demand for the education of a highly cultured personality involved in the national culture and language. This was reflected in the Modern paradigm, which acts as a cultural characteristic of this period and is based on the ideas of Science, Mind and Culture, and through the prism of this paradigm, it also influenced the concept of education. At the University of the Modern era, as the center of the educational system, such goals as training in special professions, education (upbringing) and research are becoming the main ones.

It is shown that the economic, political and cultural spheres of society are being transformed at the present stage, which is expressed in the transition from industrialism and modernity to postindustrialism and postmodernity, and the use of the term "postindustrialism" to a greater extent is not evidence of social progress as a continuation of the Enlightenment project, but an expression of the transition to the global financial and speculative economic model. It was established that this transformation led to the most profound social changes in all spheres of society, including education.

The following factors of contemporaneity were identified in the article, which were reflected in the postmodern theory and through it influenced the formation of the concept of modern education: the replacement of the predominance of the real, productive sector of the economy with a financial and speculative model, globalization (weakening of national states), the growth of information, the development of high technologies. The transformation and embodiment of the ideas of Science, Mind and Culture, on which classical education was built, and how it affected the contemporary concept of education as a whole, are traced.

Key words: education, Modern and Postmodern paradigms, contemporary capitalism, science, mind, truth, culture.